

ODPORÚČANIA – DYSGRAFIA

Deti s dysgrafiou majú problémy s osvojovaním, zapamätávaním a pohotovým vybavovaním písmen, prevodom tlačенých písmen na písané, zachovávaním správneho tvaru písmen. Písmená nedoťahujú, nedopisujú, majú problém s dodržaním správneho pomeru jednotlivých častí písmen. Ťažkosti sa prejavujú aj v nadväzovaní jednotlivých písmen, udrzaním písma na riadku, v zachovaní smeru písania a správneho sklonu písma. Občas im robí problém aj dodržiavanie správneho rozostupu medzi jednotlivými písmenami v slovách, dodržiavanie rovnakých medzier medzi slovami. Podkladom tejto poruchy býva najčastejšie porucha jemnej motoriky. Porucha automatizáci pohybov, motorickej a senzomotorickej koordinácie.

Dôležité je:

- uvedomiť si, že porucha učenia sa premieta do všetkých vyučovacích predmetov a do celého života žiaka,
- žiak s dysgrafiou má problémy všade tam, kde musí písať, kresliť, rysovať,
- dôležitá je komunikácia medzi učiteľmi, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní žiaka s poruchou učenia, aby bol prístup k žiakovi jednotný,
- všetci vyučujúci, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní žiaka by sa mali oboznámiť s výsledkami špeciálno-pedagogického a psychologického vyšetrenia žiaka,
- nevystavovať žiaka s poruchou učenia pocitom neúspešnosti, podkladom špecifickej poruchy učenia je najmä porucha v perцепčnej oblasti, často s kombináciou poruchy pozornosti, horšou pamäťou, či zníženým psychomotorickým tempom,

VŠEOBECNÉ ODPORÚČANIA KU VŠETkým VYUČOVACÍM PREDMETOM

- rešpektovať pomalé pracovné tempo, dôležitá je preferencia kvality pred kvantitou, nehodnotiť to, čo žiak nestihne vypracovať,
- tolerovať zníženú kvalitu písomného prejavu vo všetkých predmetoch,
- oceniť snahu aj keď výsledok práce nezodpovedá našim predstavám, oceniť akékoľvek drobné pokroky,
- využívať práce kratšieho rozsahu, ktoré zodpovedajú možnostiam žiaka,
- poskytnúť viac času na dokončenie písania, deliť písanie na úseky,
- pri práci využívajte zásadu často, ale v kratšom rozsahu,
- nedávať žiakovi dopisovať na DÚ to, čo nestihol dopísať na hodine,
- nestresujte žiaka tým, že na neho ostatní spolužiaci musia čakať – prispôbte rozsah úloh jeho pracovnému tempu,
- žiaka vopred informujte, čo od neho budete vyžadovať, z čoho bude hodnotené, nech nie jeho výkon negatívne ovplyvnený,
- viesť žiaka k tomu, aby sa prihlásil, keď niečomu nerozumie,
- učiteľ by mal overiť, či žiak rozumie zadaným inštrukciám, pokyny je potrebné často opakovať, inštrukcie podávajú jasne a jednoducho,
- využívajte multisenzorický prístup vo vzdelávaní,
- je vhodné využívať efektívne vyučovacie stratégie, v ktorých sa využíva vlastná aktivita žiaka; vyučovanie vedené aktívnou a zábavnou formou je podstatne efektívnejšie,
- dôležité je pravidelné opakovanie učiva,
- preferovať ústnu formu skúšania pred písomnou,
- pri ústnom skúšaní netlačiť na pohotovú odpoveď, pomáhať žiakovi otázkami,
- poskytnúť žiakovi dostatok času na vypracovanie úloh,
- umožnite žiakovi zmenu pracovnej polohy, krátke odpočinok, relaxáciu,
- na 2. Stupni umožnite žiakovi prejsť na písanú formu tlačeneho jazyka,

- nedávať žiakovi písať rozsiahle zápisy, inak sa úroveň grafického prejavu zníži natoľko, že budú poznámky nepoužiteľné – dajte žiakovi písať len časť textu, ostatné mu umožnite odkopírovať od spolužiaka, alebo mu poskytnite vopred predtlačný text,
- umožnite žiakovi, aby mohol používať diktafón, miesto poznámok dovoľte urobiť nahrávku – kým ostatní píšu zadajte žiakovi samostatnú úlohu iného typu, ktorú zvládne vypracovať,
- nehodnoťte grafickú úpravu zošitov a písomných prác,
- ak sú zápisy v zošitoch nepoužiteľné, umožnite žiakovi, aby si odkopíroval zápis poznámok od druhého spolužiaka,
- umožnite žiakovi pracovať na PC – zapisovať poznámky, vypracovávať úlohy,
- časovo limitované úlohy väčšieho rozsahu sú nevhodné, pri písomnom skúšaní preferujte písomky menšieho rozsahu s možnosťou stručnej odpovede, prípadne formou testu (možnosti a,b,c,d),
- využívajte zásadu „často, ale v menšom rozsahu“,
- žiaka hodnoťte priebežne, vopred ho informujte, kedy bude skúšaný,
- umožniť žiakovi používať kompenzačné pomôcky,
- snažte sa vytvoriť v triede ústretovú atmosféru, navodte situácie, v ktorých bude žiak zažívať pozitívne emócie.

MOŽNOSTI KOMPENZÁCIE:

1. stupeň:

- zošity s pomocnou liniatúrou, s väčšími linajkami, štvorčekový zošit na matematiku,
- podložka pre sklon písma, podložka so znázornením správnej polohy zošita,
- nepoužívať guľôčkové pero – používajte roler (Stabilo), Tornádo, trojhranné perá a ceruzky,
- špeciálne násadky na pero,
- tabuľka tvarov izolovaných grafém,

2. stupeň:

- základným kompenzačným mechanizmom je používanie písanej formy tlačeneho písma,
- písanie na PC,
- umožniť starším žiakom používať linajkové zošity, štvorčekové zošity na matematiku,
- používanie diktafónu – zo záznamov si vytvárať krátke poznámky,
- kopírovanie zápisov od spolužiakov,
- podčiarkovanie zvýrazňovačmi v knihe a dopisovanie poznámok do knihy (využívať opotrebované, vyradené učebnice)

Slovenský jazyk:

- pri osvojovaní a fixácii písmen používajte multisenzoriálny prístup (písmená modelovať, obťahovať, vystrihovať a pod.),
- pred písaním používajte uvoľňovacie cvičenia,
- fixovanie správneho uchopenia písacej potreby – nenásilným spôsobom,
- dbajte na správne sedenie pri písaní a na správne držanie písacieho náčinia,
- nech žiak pri písaní používa pero, ktoré dobre kľíže po písacej ploche a zanecháva za sebou viditeľnú stopu,
- vedte žiaka k tomu, aby dopĺňal diakritické znamienka hneď, nie až po dopísaní slova,
- eliminujte časový tlak, poskytnite žiakovi dostatok času,
- ak budete na žiaka tlačiť, chybovosť narastie,
- je potrebné viesť žiakov k systematizácii gramatického učiva, aby bolo pre žiakov prehľadné,

- pri vyučovaní využívať interaktívne pomôcky – žiaci môžu dopisovať, vyfarbovať, postupne dopĺňať, jedná sa o pomôcky, ktorými využívame vlastnú aktivitu a tvorivosť žiakov,
- práca so slovami, v ktorých žiak urobil chyby – slová bez chýb je možné prepisovať na karty, alebo do zošita na evidenciu chýb; tieto slová si môže spätne vyhľadať a využiť ich na kontrolu, taktiež môžu kartičky slúžiť na precvičovanie gramatických pravidiel,
- dôležitý je nácvik vyhľadávania chýb – je potrebné postupovať po jednotlivých krokoch: od nácviku vyhľadávania chyby jedného typu v izolovaných slovách (prepíšeme písaným písmom s chybou a žiak chybu nájde a opraví), potom prechádzame na slovné spojenia a vety,
- žiaka je potrebné viesť k dôslednej automatickej kontrole, nikdy by žiak nemal odovzdávať prácu bez kontroly vlastnej práce,
- ak si žiak chyby nedokáže opraviť, môže učiteľ povedať, koľko chýb v napísanom texte ostalo, napr. skontroluj si ešte raz druhý riadok,
- **úplne nevhodné je, ak sa žiak dozvie len výsledné hodnotenie a nemá už možnosť zistiť, kde urobil chyby,**
- chyby, ktoré vznikli z nedostatku času nehodnotiť, chýbajúce časti písaného textu je možné overiť ústne, alebo nechať žiak pracovať dlhší čas – nerušene, nie počas prestávky,

- **využívanie rôznych foriem diktátov, ktorými možno nahradiť klasický diktát:**

o diktát slov a slovných spojení, po ich zvládnutí pristupovať k diktátu viet, o komentovaný diktát: žiak v priebehu písania komentuje, nahlas zdôvodňuje gramatické javy, začiatok a koniec vety, interpunkciu a pod., o „škatuľkový“ diktát – žiak vyberie zo škatule vetu na papieriku, pripevní ju na tabuľu a následne zapisuje vetu do zošita formou autodiktátu, o „milosrdný“ diktát – učiteľ označí žiakovi slová, v ktorých urobil chyby, žiak má možnosť chyby si po sebe opraviť, o stop diktát – keď sa blíži pravopisne náročné slovo, učiteľ povie „stop“, žiak najskôr odôvodní pravopis a potom sa pokračuje v písaní ďalej, o doplňovacie diktáty – pripraviť diktát ako doplňovačku, zameranú na 1 gramatický jav, o skrátený diktát – žiak píše kratší text ako jeho spolužiaci, o písanie každej druhej vety v diktáte – žiak píše len každú druhú vetu (táto forma diktátu je náročná na pozornosť, odporúčame používať u žiakov II. Stupňa), o písanie diktátu na PC (za predpokladu, že sa žiak primerane orientuje na klávesnici) – odporúčame pre žiakov II. Stupňa

- **pravidlá pri písaní diktátov:**

o klasický diktát ako spôsob overovania vedomostí je úplne nevhodný, o doplňovacie diktáty nie sú vhodné pre žiakov s výrazne oslabeným jazykocitom, o je dôležité venovať pozornosť rozboru chybovosti – žiaci v snahe vyrovnáť sa svojim spolužiakom pracujú rýchlo a dopúšťajú sa zbytočných chýb; zvýšená chybovosť často nezodpovedá ich skutočným vedomostiam a výsledky bývajú neobjektívne, o diktáty je vhodné vopred precvičiť a preopakovať gramatické javy, ktoré sa v ňom vyskytujú, o je dôležité prispôbiť tempo diktovania najpomalšiemu žiakovi v triede, o na 1. Stupni je vhodná zvýraznená artikulácia, zvýrazňovanie interpunkcie, o diktáty je potrebné poskytnúť rodičom na ukážku, aby mali spätnú väzbu, aby vedeli v čom žiak najviac chýbuje, o diktáty neopravujte červeným perom, voľte menej kontrastnú farbu, o pri opravách diktátu je dôležité vyčíslieť počet špecifických a nešpecifických chýb; špecifické chyby nezahrňať do hodnotenia, hodnotiť len chyby nešpecifické o rozlišovanie špecifických a nešpecifických chýb:

- Typické špecifické chyby, ktoré vyplývajú z porušených percepčných funkcií

– vynechávanie písmen, slabík, slov; pridávanie písmen, slabík, slov; vynechávanie, pridávanie alebo nesprávne umiestňovanie diakritických znamienok; prešmykovanie slabík; zámena zvukovo podobných hlások (spodobovanie); ťažkosti pri rozlišovaní tvrdých a mäkkých slabík; nedodržiavanie hraníc slov; komolenie slov. Gramatické chyby zaraďujeme medzi špecifické chyby vtedy, ak žiak ovláda ústne gramatické pravidlá a aj napriek tomu v písomnom prejave chýbuje.

- **Nešpecifické chyby** - ak žiak nevláda učivo ani ústne, nakoľko má nedostatočne osvojené gramatické učivo.

o známku hodnotíte len vydarený diktát, v nepodarenom diktáte vyčísľate chyby, o výkon je potrebné hodnotiť slovne, oceniť aj snahu a prejaviť vieru, že nabudúce bude výkon lepší, o nevyžadujte klasické opravy, nakoľko sa stáva, že žiak stále opakuje rovnakú chybu a tým si fixuje nesprávny tvar slova

Matematika:

- venujte zvýšenú pozornosť pri rozbere chybovosti – odlíšte chyby spôsobené nedostatočným zvládnutím učiva od chýb spôsobených chybným zaznamenaním diktovaného textu, bez vizuálnej opory,
- príklady nediktujte, dávajte ich žiakovi už predtlačené (aj päťminútovky),
- je potrebné kontrolovať nielen výsledky, ale aj správnosť postupu,
- dávať pozor na zámeny tvarovo podobných číslic, dať žiakovi možnosť používať linajkový a štvorčekový zošit, aby nedochádzalo k nesprávnemu zápisu čísel,

Cudzie jazyky:

- uprednostňujte ústny prejav,
- s toleranciou hodnotiť slová napísané aspoň foneticky správne,
- vhodné je preferovať učenie sa sluchom, nie vizuálne s cieľom sústrediť sa na zvládnutie základnej slovnej zásoby,
- ak druh a stupeň poruchy nedovoľuje žiakovi zvládnuť cudzí jazyk, môže riaditeľ školy rozhodnúť o oslobodení žiaka od štúdia cudzieho jazyka, na základe odporúčaní špeciálneho pedagóga a po súhlase zákonného zástupcu žiaka,

Náukové predmety:

- nehodnotiť grafickú úpravu zošitov, hodnotiť len obsah,
- využívať nahrávanie výkladu na diktafón,
- viesť žiaka k samostatnej reprodukcii učebnej látky vlastnými slovami,
- používať obrázky, nákresy, atlasy, encyklopédie – dochádza k vizuálnej fixácii informácií,
 - nehodnotiť to, čo žiak nestihol vypracovať, do celkovej známky nezahŕňať úroveň

grafického prejavu,

- pravidelne sa presviedčať či žiak správne pochopil text, zadanie úlohy,
- pri práci s textom v učebnici je potrebné rozčleniť prepisovaný text na menšie úseky, prípadne vyznačiť žiakovi v učebnici, čo si má napísať, to isté platí pri prepise z tabule,
- poskytnite žiakovi vopred pripravené poznámky, spracované učivo – žiak s dysgrafiou nestíha zaznamenať diktovaný text tak, aby bol pre neho pri domácej príprave použiteľný (väčšinou je nečitateľný, nekompletný)

Hodnotenie:

- pri klasifikácii učiteľ musí rešpektovať psychický a fyzický zdravotný stav, druh a stupeň poruchy,
- hodnotenie a klasifikácia by mali vychádzať zo znalosti symptómov poruchy,
- pri hodnotení je potrebné prihliadať na vynaložené úsilie, svedomitosť, individuálne schopnosti žiaka, poskytovať žiakovi v dostatočnom množstve najmä pozitívnu spätnú väzbu, oceňovať nielen výsledok ale aj snahu,
- hodnotiť len javy, ktoré žiak zvládol, hodnotíte tak, aby hodnotenie podporovalo rozvoj žiakov a prebúdžalo u žiakov aktivitu,

- učiteľ by sa mal riadiť odporúčaniami špeciálneho pedagóga,
- využívať rozmanité spôsoby hodnotenia, vyhýbajte sa rutine v hodnotení,
- vyvarujte sa irónii a sarkazmu, žiaci mnohokrát tomuto druhu humoru nerozumejú,
- hodnotíte dielo, nie osobu,
- využívať priebežné hodnotenie, vyhýbať sa návalovému hodnoteniu,
- aby bolo hodnotenie efektívne, má nasledovať bezprostredne po výkone a hodnotenie má byť zamerané priamo na podaný výkon,
- žiakovi dať vopred vedieť, kedy bude skúšaný a z akého rozsahu,
- hodnotenie by malo byť variabilné, aby nepreferovalo len niektoré zručnosti a aby dávalo šancu všetkým žiakom a bolo čo najobjektívnejšie,
- pri súhrnnom vyjadrení hodnotenia žiaka s poruchou učenia známku v predmetoch slovenský jazyk a cudzí jazyk sa berú do úvahy výsledky, ktoré žiak dosiahol s pomocou kompenzačných pomôcok rovnocenne s výsledkami ostatných žiakov
- obmedziť súťaživé formy, preteky, súťaže – súťaž prináša úspechy stále rovnakým žiakom, pomalších môže opakovane vyčleňovať,
- podporovať snahu o sebakontrolu a sebahodnotenie,
- budovať u žiakov reálny sebaobraz, zvyšovať sebavedomie žiakov, je dôležité, aby žiak zažíval pocit úspechu,
- špecifický a individuálny prístup pri klasifikácii jednotlivca s poruchami učenia je potrebné aplikovať na všetkých vyučovacích predmetoch, do ktorých sa premietajú známky postihnutia.

Použitá literatúra:

1. Jucovičová D., Žáčková H.: Dysortografie, Metody reedukace špecifických poruch učení.
2. Michalová, Z.: Špecifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních.
3. Harčaríková, T.: Základy pedagogiky jednotlivcov so špecifickými poruchami učenia.
4. Zelinková, O.: Cuzí jazyky a špecifické poruchy učení .
5. Schimunek F.P.: Slovní hodnocení žáků.